Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati (References):

(1). O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta’lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” farmoni. https://lex.uz/acts/5085999.

(2). Khurramovich T.U. In the Process of Social RelationsCharacteristics, Methods and Development Mechanisms of Rational andIrrational Thinking. Article. Eurasian Journal of Humanities and Social Sciences. www. genius-journals.org

(3). Ковалёва А.И., Луков В.А. Социология молодёжи. Теоретические вопросы. Москва, “Социум”, 1999, с. 351.

(4). Помуран Н.Н. Этнопсихологические особенности экономической социализации старшеклассников в современных условиях. Дис.канд.псих.наук, 19.00.05, Иркутск, 2004, с. 176.

(5). G‘oziyev E.Y. Sotsial psixologiya. Toshkent, “Noshir”, 2012, 316-bet.

(6). Karimova V.M., G‘oyibova N.A. Oilaviy munosabatlar psixologiyasi. O‘quv qo‘llanma, Toshkent, TDPU, 2018, 111-bet.

(7). Egamberdiyeva N.M. Ijtimoiy pedagogika. Darslik, Toshkent, Alisher Navoiy nomidagi O‘zbekiston Milliy kutubxonasi, 2009, 73-bet.

Xodjaniyazov Sardor Umarovich (pedagogika fanlari doktori (DSc), Urganch davlat universiteti “Pedagogika va psixologiya” kafedrasi professori; e-mail: sardor@urdu.uz),
Kenjayeva Komila Ulug‘bek qizi (Urganch davlat Pedagogika instituti Pedagogika nazariyasi va tarixi fakulteti, 1-bosqich magistratura talabasi; e-mail: kenjayevakamila0702@gmail.com)

MONTESSORI TIZIMINING BOLALARNING HISSIY MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH JARAYONIDA PEDAGOGIK SAMARADORLIGI

Annotatsiya. *Maqolada Montessori tizimining bolalarning hissiy madaniyatini rivojlantirishdagi pedagogik samaradorligi tahlil qilinadi. Ushbu metodika bolalarga mos muhit yaratib, hissiy o‘zini ifoda etish, ijtimoiy-emotsional ko‘nikmalarni rivojlantirish va ijodiy fikrlashni qo‘llab-quvvatlaydi. Tadqiqotda metodikaning hissiy rivojlanishga ta’siri va uning ta’lim tizimidagi ahamiyati ko‘rsatilgan.*

Kalit so‘zlar: *Montessori tizimi, hissiy madaniyat, pedagogik samaradorlik, ijtimoiy-emotsional rivojlanish, muloqot qobiliyatlari, ijodiy fikrlash, mas’uliyat hissi, ta’lim tizimi.*

Ходжаниязов Сардор Умарович (доктор педагогических наук (DSC), профессор кафедры педагогики и психологии Ургенчского государственного университета; e-mail: sardor@urdu.uz),
Кенжаева Комила Улугбек кизи (магистрант 1-курса факультета теории и истории педагогики Ургенчского государственного педагогического института; e-mail: kenjayevakamila0702@gmail.com)

ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ СИСТЕМЫ МОНТЕССОРИ В ПРОЦЕССЕ РАЗВИТИЯ СЕНСОРНОЙ КУЛЬТУРЫ ДЕТЕЙ

Аннотация. *В статье анализируется педагогическая эффективность системы Монтессори в развитии эмоциональной культуры детей. Эта методология способствует эмоциональному самовыражению, развитию социально-эмоциональных навыков и творческому мышлению, создавая среду, благоприятную для детей. В исследовании показано влияние методики на эмоциональное развитие и ее значение в системе образования.*

Ключевые слова: *система Монтессори, эмоциональная культура, педагогическая эффективность, социально-эмоциональное развитие, коммуникативные навыки, творческое мышление, чувство ответственности, система воспитания.*

Xodjaniyazov Sardor Umarovich (Doctor of Pedagogical Sciences (DSC), Professor of the Department of Pedagogy and Psychology at Urgench State University; e-mail: sardor@urdu.uz),
Kenjayeva Komila Ulug’bek qizi (1st-year Master's student at the Faculty of Theory and History of Pedagogy of the Urgench State Pedagogical Institute; e-mail: kenjayevakamila0702@gmail.com)

PEDAGOGICAL EFFECTIVENESS OF THE MONTESSORI SYSTEM IN THE DEVELOPMENT OF CHILDREN'S SENSORY CULTURE

Annotation. *The article analyzes the pedagogical effectiveness of the Montessori system in the development of children's emotional culture. This methodology promotes emotional self-expression, development of socio-emotional skills and creative thinking, creating an environment suitable for children. The study shows the influence of methodology on emotional development and its importance in the educational system.*

Keywords: *Montessori system, emotional culture, pedagogical efficiency, socio-emotional development, communication skills, creative thinking, sense of responsibility, educational system.*

Kirish. Zamonaviy ta'lim tizimi bolalarning intellektual va hissiy madaniyatini shakllantirishga ahamiyat bermoqda. Montessori tizimi esa individual yondashuv, erkinlik va amaliy tajriba orqali bolalarning o'zini boshqarish, mas'uliyat va muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradigan samarali metodika sifatida tan olingan.

Metodlar. Ushbu tadqiqotda Montessori tizimining bolalarning hissiy madaniyatini rivojlantirishdagi pedagogik samaradorligini o'rganish uchun nazariy, empirik, diagnostik va statistik metodlardan foydalanildi [7].

1. Nazariy metodlar. Adabiyotlar tahlili orqali Montessori tizimining hissiy rivojlanishga qo'shgan hissasi o'rganildi [1;4-b.]. Tahlil va sintez yo'li bilan asosiy tamoyillar va ularning hissiy rivojlanishga ta'siri umumlashtirildi. Taqqoslash usuli orqali boshqa pedagogik yondashuvlar bilan solishtirildi.

2. Empirik metodlar. Kuzatish orqali bolalarning mustaqilligi, hissiy ifodasi va muloqoti tahlil qilindi. So'rovnoma va intervyular orqali pedagoglar va ota-onalardan bolalarning hissiy rivojlanishi haqidagi ma'lumotlar to'plandi.

3. Diagnostik metodlar. Luscher testi yordamida bolalarning hissiy holati o'rganildi [5]. Rasmlar va ijodiy ishlar tahlili orqali ularning hissiy o'zgarishlari baholandi. Kichik guruhlardagi faoliyat tahlili orqali ijtimoiy ko'nikmalari kuzatildi.

4. Statistik tahlil metodlari. Deskriptiv statistika yordamida kuzatish va so'rovnoma natijalari tizimlashtirildi [3]. Korelatsion tahlil orqali Montessori tizimining hissiy madaniyatga ta'siri baholandi. Grafik va diagrammalar orqali natijalar ko'rsatildi.

Ushbu metodlar Montessori tizimining bolalarning hissiy madaniyatini rivojlantirishdagi samaradorligini aniqlashga imkon berdi.

Natijalar. 1. Nazariy tahlil natijalari – Montessori tizimi bolalarning hissiy o'zini ifoda etishi, hamkorlik va mas'uliyat hissini shakllantirishda samarali ekani aniqlandi. Tahlil va sintez asosida, ushbu metodikaning xalqaro tajribada ham universal yondashuv ekani qayd etildi.

1-jadval

Umumiy ko'rsatkichlar

Davr	Montessori guruhi (%)	Nazorat guruhi (%)
Tadqiqit boshi	78	45
3 oydan so'ng	82	52
6 oydan so'ng	75	48

2. Kuzatish natijalari. Montessori guruhlarida bolalarning muloqot va hamkorlik qilish qobiliyatlari rivojlangani kuzatildi. Bolalarning 85 foizi bir-biriga yordam berishga intildi, mustaqillik va ijodkorlik darajasi boshqa guruhlarga nisbatan sezilarli yuqori bo'ldi.

2-jadval

Rang tanlov tahlili

Rang	Psixologik ma'nosi	Tanlash foizi (%)
Ko'k	Tinchlik va hotirjamlik	35
Yashil	Qat'iyatlilik va o'ziga ishonch	28
Qizil	Faollik va hayajon	22
Sariq	Ijodkorlik va optimizm	15

3. So'rovnoma natijalari. So'rovnomada qatnashgan pedagoglar va ota-onalarning 92 foizi Montessori tizimining ijtimoiy-emotsional rivojlanishga ijobiy ta'sir ko'rsatganini tasdiqladi. Bolalarning hissiy barqarorligi, muvozanati va muammolarni hal qilish qobiliyatlari yaxshilangani qayd etildi.

4. Diagnostik natijalar – Luscher testi natijalariga ko'ra, Montessori tizimida ta'lim olayotgan bolalarning 78 foizi yuqori hissiy barqarorlik ko'rsatdi. Rasm tahlillari va kichik guruhlardagi faoliyat natijalari esa bolalarning ijodkorlik va jamoaviy ishlash qobiliyatlari rivojlanganini ko'rsatdi.

3-jadval

Hissiy rivojlanish dinamikasi

Davr	Hissiy barqarorlik (%)	Ijtimoiy moslashuv (%)
Tadqiqit boshi	45	52
3 oydan so'ng	62	68
6 oydan so'ng	78	82

5. Statistik tahlil natijalari. Deskriptiv tahlilga ko'ra, Montessori guruhlarida bolalarning hissiy rivojlanish darajasi 90 foizdan oshdi. Korelatsion tahlil Montessori metodikasi va hissiy rivojlanish o'rtasida kuchli ijobiy bog'liqlikni (0,87) ko'rsatdi.

Munozara. Samaradorlik omillari – individual yondashuv – bolalarning ehtiyojlarini inobatga olish; erkin va qo‘llab-quvvatlovchi muhit – mustaqillik va o‘zini ifoda etish imkoniyati; jamoaviy hamkorlik – muloqot ko‘nikmalarini shakllantirish; amaliy faoliyat – hayotiy ko‘nikmalarni rivojlantirish.

Montessori tizimi bolalarning hissiy madaniyatini rivojlantirishda samarali ekanligi aniqlandi. Bolalarning 85 foizi muloqot va hamkorlikda yuqori natijalarni ko‘rsatdi, 78 foizi esa hissiy barqarorlik namoyish etdi. Zamonaviy innovatsion yondashuvlar (gamifikatsiya, raqamli vositalar) esa bu jarayonni yanada kuchaytirdi.

Xulosa. Montessori tizimi bolalarning hissiy madaniyatini rivojlantirishda samarali ekanligi isbotlandi. Metodika individual yondashuv va amaliy faoliyat orqali hissiy barqarorlik va muloqot ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Uni ta’lim jarayonida keng qo‘llash tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

(1). Montessori, M. The Absorbent Mind. New York, Holt, Rinehart and Winston, 1949.

(2). Xodjaniyazov, S.U. (2022). «Хоразм мутафаккирларининг тасаввуфий дунёқараши асосида ёшлар маънавий-ахлоқий тарбиясини такомиллаштириш». На соискание ученой степени доктора педагогических наук (д.п.н.) по специальности 13.00.01-«Педагогическая теория, история педагогического учения» на заседании д.ф.-м.н.03/30.04.2021.пед.82.01.Ученого совета Чирчикского государственного педагогического университета состоялось 30 августа 2022.

(3). Каландаров, С.И. (2025), Ургенч. “Формирование предпринимательских умений и навыков у будущих педагогов, при изучении метода Монтессори, как педагогической основы воспитания личности”. Монография, Доктор философии PhD, по педагогическим наукам, доцент.

(4). Лысенкова, Н.А. Методы педагогики и психологии в системе Монтессори. Москва. “Просвещение”, с. 222, 2015.

(5). Luscher, M. The Luscher Color Test. London: Random House, 1969.

Kalimbetov Kamal Ilalovich (Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat Pedagogika institutı dotsenti),
Aralbaeva Aziza Azatovna (Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat Pedagogika institutı 1-kurs talabası)

BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARNING BILIM DARAJASINI OSHIRISHDA KENG QAMROVLI BILIMLAR TIZIMINI YARATISH

Annotatsiya. *Maqolada darslarni o‘qituvchilarning bilim darajasini oshirishda keng qamrovli bilimlar tizimini yaratishda qat‘iymas bo‘lgan ma‘lumotlarning ko‘pligi sharoitida o‘qitish va baholashda qarorlar qabul qilish muammolarini yechish jarayonlari metodlari o‘rganilib chiqiladi. Ushbu maqolada innovatsion o‘quv metodlarini joriy etish, bilim darajasi sifatini baholashda qat’iymas mantiqdan foydalanishga asoslangan reytingni baholashning yanada moslashuvchan metodologiyasini ishlab chiqishdir.*

Kalit so‘zlar: *informatika, pedagogika, ta‘lim sifati, bilim darajasi, qat‘iymas matematik modellashtirish, algoritm, innovatsion o‘quv metodlari, baholash.*

Калимбетов Камал Илалович (Нукусский государственный педагогический институт имени Ажинияза, доцент),
Аралбаева Азиза Азатовна (студентка 1 курса Нукусского государственного педагогического института им. Ажинияза)

СОЗДАНИЕ КОМПЛЕКСНОЙ СИСТЕМЫ ЗНАНИЙ В ПОВЫШЕНИИ УРОВНЯ ЗНАНИЙ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ

Аннотация. *В статье рассматриваются методы решения задач принятия решений в обучении и оценке в условиях обилия неопределенной информации, при одновременном повышении уровня знаний преподавателей и создании комплексной системы знаний. Целью данной статьи является разработка более гибкой методики рейтинговой оценки, основанной на использовании нечеткой логики при оценке качества знаний, внедрении инновационных методов обучения.*

Ключевые слова: *информатика, педагогика, качество образования, уровень знаний, нечеткое математическое моделирование, алгоритм, инновационные методы обучения, оценка.*

Kalimbetov Kamal Ilalovich (Nukus State Pedagogical Institute named after Ajiniyaz, associate professor),
Aralbaeva Aziza Azatovna (1st year student at Nukus State Pedagogical Institute named after Ajiniyaza)

CREATION OF A COMPREHENSIVE KNOWLEDGE SYSTEM IN INCREASING THE LEVEL OF KNOWLEDGE OF FUTURE TEACHERS

Annotation. *The article examines methods for solving decision-making problems in teaching and assessment in the face of an abundance of uncertain information, while improving the level of knowledge of teachers and creating a comprehensive knowledge system. This article aims to develop a more flexible*